

FJÓLA MARÍA LÁRUSDÓTTIR

RAUNFÆRNIMAT – HVER ER STAÐAN Í DAG?

Þróun raunfærnimats hér á landi hefur verið hröð síðastliðin fjögur ár og erum við nú á svipuðum slóðum og nágrannalönd okkar. Hér verður farið stuttlega yfir þróunina, stöðuna í dag og þann lærdóm sem við höfum dregið af ferlinu. Raunfærnimat er staðfesting og mat á raunfærni einstaklings án tillits til þess hvernig eða hvar færinnar hefur verið aflað. Í þjónustusamningi við menntamálaráðuneytið er FA falið það hlutverk að þróa raunfærnimat hér á landi í samstarfi við hagsmunaaðila.

Fjóla María Lárusdóttir

Frá árinu 2004 hefur FA unnið að uppbyggingu ferlis og leiða í raunfærnimati. Í upphafi var lögð áhersla á að afla upplýsinga frá öðrum þjóðum sem sinnt höfðu raunfærnimati og unnið tilraunaverkefni í því skyni að læra af reynslu þeirra og þróa hentugt ferli og leiðir fyrir íslenskar aðstæður.

Þessi reynsla gaf af sér það raunfærnimatsferli sem Fræðslumiðstöð atvinnulífsins hefur kynnt víða í verkefnum sem og í bæklingnum *Raunfærni – Raunfærnimat* sem nálgast má hjá FA og á www.frae.is. Við gerð ferlisins voru hafðar til hliðsjónar evrópskar leiðbeiningar um mat á raunfærni sem Evrópusambandið hefur þróað í því skyni að efla gæði raunfærnimats í Evrópulöndunum. Þar er m.a. lögð áhersla á að í raunfærnimatsverkefnum séu hafðir í huga þættir eins og tilgangur matsins, réttur einstaklingsins, ábyrgð stofnana og hagsmunaaðila, trúnaður og traust, hlutleysi og lögmæti og trúverðugleiki niðurstaðna.

Tillögur voru lagðar inn til menntamálaráðuneytisins á vordögum 2007 um tilhögun raunfærnimats á Íslandi. Starfsþópur, skipaður fulltrúum menntamálaráðuneytisins og FA, vinnur að því að þróa tillögurnar áfram. Áhersla er lögð á að boðið verði upp á raunfærnimat hjá framhaldsskólunum og fullorðinsfræðsluaðilum um land allt. Menntamálaráðuneytið mun vinna reglur um raunfærnimat þar sem fram kemur hvernig haga skuli skipulagi, fjármögnun, útfærslu, meðhöndlun niðurstaðna og þeim réttindum sem matið veitir. Reglur þessar munu hafa þann tilgang að ýta undir

samræmi og festa þannig gæði ferlisins í sessi. Menntamálaráðuneytið hefur falið FA það hlutverk að gera þjálfunarefni fyrir matsaðila í raunfærnimati og halda námskeið til þróunar á því. Þjálfun matsaðila (fagaðila, náms- og starfsráðgjafa og verkefnisstjóra) ýtir undir samræmi aðferða og gæði raunfærnimats.

FRAMKVÆMDARAÐILAR

Frá árinu 2007 hafa Iðan – fræðslusetur og Fræðsluskrifstofa rafiðnaðarins unnið ötullega að tilraunaverkefnum innan sinna faggreina sem byggjast á ofangreindu raunfærnimatsferli í gegnum samninga við FA. Hjá þeim er raunfærnimatið í hópum, í ákveðnum fögum og reynt að styðja þátttakendur áfram í nám í kjölfar raunfærnimats. Þar hefur skipt sköpum að framhaldsskólar, og aðrir fræðsluaðilar, hafa getað boðið upp á sveigjanlegt nám með áherslu á kennslufræði fullorðinna sem tekur tillit til fjölbreyttrar reynslu og færni þátttakenda. Iðan – fræðslusetur og Fræðsluskrifstofa rafiðnaðarins eru fræðslumiðstöðvar iðngreina á landsvísi og því mikilvægur hagsmunaaðili í þeim raunfærnimatsverkefnum sem framkvæmd eru í löggiltum iðngreinum um land allt. Iðan – fræðslusetur hefur nú þegar unnið verkefni í samstarfi við Símenntunarmiðstöð Eyjafjarðar. Fleiri raunfærnimatsverkefni sem byggjast á samstarfi við ofangreinda aðila eru í bígerð á landsbyggðinni.

Mímir-símenntun hefur einnig haft umsjón með þremur tilraunaverkefnum í raunfærnimati (Bættu um betur – Vélvirkjun, Bættu um betur – bifvélavirkjun og Leikskólabrú) og unnið raunfærnimatsverkefni í samstarfi við Samtök starfsmanna fjármálafyrirtækja (SSF), FA og bankageirann. Það verkefni byggist á Leonardo da Vinci-verkefninu Value of Work (VOW, sjá www.valueofwork.org) sem Fræðslumiðstöð atvinnulífsins stýrði á árunum 2005–2007. Í því verkefni er áherslan á raunfærnimat í atvinnulífinu þar sem þjónustulltrúar bankanna hafa verið metnir út frá viðmiðum sem útbúin hafa verið í samevrópsku samhengi og í samstarfi við bankana.

Hlutverk FA í samstarfi við ofangreinda aðila hefur verið mótun aðferðafræði, ráðgjöf í raunfærnimatsverkefnum og þjálfun matsaðila (fagaðila og náms- og starfsráðgjafa).

VANDLEGUR UNDIRBÚNINGUR MIKILVÆGUR

Reynslan hefur sýnt að vandlegur undirbúningur skiptir sköpum þegar kemur að framkvæmd raunfærnimats. Sá undirbúningur þarf að byggjast á samstarfi þeirra hagsmunaaðila sem standa að baki faggreininni. Mikilvægt er að stýrihópur sé myndaður í upphafi verkefnis til að marka stefnuna og draga fram svör við ákveðnum spurningum í því skyni að tryggja gæði ferlisins. Sem dæmi um spurningar má nefna:

Samanstendur stýrihópurinn af öllum viðeigandi hagsmunaaðilum sem tengjast faginu?

Þegar ákveðið hefur verið í hvaða fagi eigi að meta (til styttingar á námi á framhaldsskólastigi) er mikilvægt að allir viðeigandi hagsmunaaðilar séu hafðir með í ráðum við undirbúning þess, þ. á m. fulltrúar atvinnulífs og skóla. Þeirra þátttaka og samþykki styður við gildi niðurstaðna raunfærnimats fyrir þá sem verða metnir.

Hefur settur verkefnisstjóri fengið þjálfun í raunfærnimati og reynslu af því að vinna sem fagaðili eða ráðgjafi í raunfærnimatsverkefnum?

Skipa þarf verkefnisstjóra sem hefur umsjón með framkvæmd verkefnisins strax frá upphafi þess. Verkefnisstjóri þarf að þekkja vel til þess ferlis sem framkvæma á. Oft og tíðum er hann fagaðili eða náms- og starfsráðgjafi sem sinnt hefur raunfærnimati út frá öðru hvoru hlutverkinu. Ef viðkomandi býr ekki yfir þessari reynslu er nauðsynlegt að hann fá þjálfun í raunfærnimati. Hægt er að sækja hana hjá Fræðslumiðstöð atvinnulífsins.

Hefur aðferðafræði raunfærnimats verið kynnt í stýrihópi?

Stýrihópurinn þarf að kynna sér aðferðafræði raunfærnimats til þess að tryggja sé að allir hagsmunaaðilar hafi skilning á og séu samþykki ferlinu.

Hefur stýrihópur kynnt sér evrópskar leiðbeiningar um mat á raunfærni?

Evrópskar leiðbeiningar um mat á raunfærni hafa verið próaðar hjá Evrópusambandinu (European Guidelines on Validation of Non-formal and Informal Learning). Í þeim eru lögð

BUB
Bættu um betur

Hófst þú nám í bifvélavirkjun, bílamálun eða bifreiðasmíði en laukst því ekki?

Ertu starfandi í þessum greinum eða greinum tengdum þeim?

Hefur þú áhuga á að ljúka því námi sem þú hófst?

Bættu um betur - bílgreinar er tilraunaverkefni sem miðar að því að meta færni sem viðkomandi býr yfir inn í skólakerfið, óháð því hvernig hennar hefur verið aflað. Markmiðið er að þátttakendur í verkefninu ljúki sveinsprófi.

Áhugasömum er bent á að hafa samband við lðuna-fræðslusetur í síma **590-6400** (lðunn eða Ragnar) og fá frekari upplýsingar um verkefnið. Þar er einnig hægt að skrá sig á kynningarfund.

Nánari upplýsingar er að finna á idan.is og mimir.is

STARFSMENNTARÁÐ

BHS
BÓKMENNT
HANDMENNT
SÍDMENNT

FRÆÐSLUMIÐSTÖÐ
ATVINNULÍFSINS

MÍMIR
símenntun

IDAN
fræðslusetur

© 2008 BUB

fram gæðaviðmið fyrir raunfærnimatsverkefni sem vert er að hafa í huga við skipulagningu, kynningu og framkvæmd á raunfærnimati.

Er meginmarkmið verkefnisins ljóst?

Skilgreina þarf strax í upphafi hvert meginmarkmið með raunfærnimatinu er. Er það ætlað til að draga fram færni úr atvinnulífinu eða til styttingar á námi – þá hvaða námi? Er hægt að bjóða upp á nám í kjölfar matsins?

Hefur markhópur verkefnisins verið skilgreindur?

Rannsaka þarf markhóp verkefnisins, hvar hann er að finna, hver fjöldi einstaklinga er sem gætu nýtt sér raunfærnimat. Jafnframt þarf að skilgreina inntökuskilyrði í verkefnið – m.a. aldur og starfsreynsla í faginu.

Er ákveðið á móti hvaða viðmiðum skuli metið?

Draga þarf fram þau viðmið sem meta á út frá. Þegar um er að ræða raunfærnimat til styttingar á námi er metið út frá viðmiðum í námsskrá. Þau viðmið þarf þó að vinna yfir í svokallaðan gátlista þannig að þau séu mælanleg og skýr. FA heldur utan um þá gátlista sem unnir hafa verið af fagaðilum í raunfærni-verkefnum. Ef slíkur listi hefur ekki verið unninn í þeirri grein, sem um er að ræða, þarf að skipuleggja þá vinnu í samráði við hagsmunaaðila og FA. Stýrihópurinn þarf m.a. að koma sér saman um það hvaða fagaðili/fagaðilar innan greinarinnar eigi að vinna gátlistana.

Er ákveðið hverjir eiga að sinna hlutverki fagaðila?

Fagaðilar í raunfærnimatsverkefni eru sérfræðingar á viðkomandi fagsviði. Þeir sjá um að raunfærnimata þátttakendur. Stýrihópurinn þarf að fá til liðs við sig fagaðila til að sinna raunfærnimatinu áður en verkefnið hefst og sjá til þess að þeir fá viðeigandi þjálfun í raunfærnimati hafi þeir hana ekki.

Er ákveðið hverjir eiga að sinna ráðgjöf við færniskráningu sem og almennri náms- og starfsráðgjöf fyrir þátttakendur?

Náms- og starfsráðgjöf er afar mikilvægur þáttur í raunfærnimatsferlinu. Í gegnum hana fá þátttakendur handleiðslu við að draga fram færni sína og færa hana í orð. Ráðgjöfin veitir þeim einnig stuðning og hvatningu í gegnum ferlið og inn í áframhaldandi nám að loknu raunfærnimati. Stýrihópurinn

þarf að sjá til þess að náms- og starfsráðgjafi sé fenginn í verkið áður en það hefst.

Hafa matsaðilar í verkefninu fengið þjálfun í raunfærnimati?

Stýrihópurinn þarf að sjá til þess að fagaðilar og náms- og starfsráðgjafar í verkefninu fái viðeigandi þjálfun í raunfærnimati. Það tryggir samræmi í aðferðafræði og ýtir undir gæði niðurstaðna. FA hefur haft umsjón með þjálfun í raunfærnimati.

Liggur tímarammi verkefnis fyrir?

Verkefnisstjóri útbyr tímaramma í samráði við stýrihóp þar sem fram kemur skipulag þess í tímaröð:

- Þjálfun matsaðila
- Auglýsing verkefnis
- Kynningarfundur
- Skimunarviðtöl
- Færniskráning
- Greiningarsamtöl
- Staðfestingarferli
- Mat og viðurkenning á raunfærni
- Eftirfylgni/nám

Er búið að skilgreina leiðir til að ná saman

þátttakendahópi?

Stýrihópurinn og verkefnisstjóri þurfa að finna leiðir til að ná til markhópsins með auglýsingum um raunfærnimatsverkefnið og ná inn þátttakendum í gegnum öflugra upplýsingagjöf. Í tilraunaverkefnum hafa verið útbúnar auglýsingar sem birtar hafa verið í dagblöðum og kynningarbæklingar og plaköt til dreifingar í fyrirtækjum. (birta skannaða mynd af gögnum)

Er ákveðið hvernig skrá á niðurstöður raunfærnimats fyrir hvern þátttakanda?

Stýrihópurinn þarf að ákveða áður en raunfærnimatsferlið hefst hvernig niðurstöður þess verða skráðar í lok raunfærnimats. Í flestum tilraunaverkefnum hafa fræðsluaðilar (framhaldsskólar) séð um að skrá niðurstöður inn í sitt skráningarferfi þannig að niðurstöður séu jafngildar því að hafa tekið áfanga í skólanum.

Hafa viðeigandi námsleiðir verið skilgreindar fyrir þátttakendur að loknu raunfærnimati?

Stýrihópurinn þarf að skilgreina og jafnvel hanna (í samráði við fræðsluaðila) námsleiðir fyrir þátttakendur í kjölfar raunfærnimats. Endamarkmiðið með raunfærnimati er að finna hentugar leiðir til að þátttakendur ljúki námi í viðkomandi fagi.

Reynslan af tilraunaverkefnum í raunfærnimati er almennt mjög góð. Það hefur reynst vera mikill hvati til náms, sannkallað annað tækifæri til náms fyrir þá sem hafa flosnað upp úr námi vegna ýmissa hindrana. *Það skiptir verulegu máli að þeir sem sinna raunfærnimati hafi jákvæða sýn á þann grunn sem raunfærnimat byggist á, að nám sem fer fram utan hins formlega skólakerfis geti leitt til jafngildrar færni og nám innan þess.* Þá hefur sýnt sig að öflug náms- og starfsráðgjöf meðan á ferlinu stendur og í kjölfar þess, þar sem boðið er upp á stuðning og hvatningu til áframhaldandi náms, skiptir sköpum fyrir þá einstaklinga sem taka þátt í raunfærnimati. Raunfærnimatið er í mikilli þróun og eftirspurnin orðin töluverð um land allt. Framhaldið veltur á þróun kerfis sem býður upp á viðeigandi fjármögnun og öflugt utanumhald þar sem gæðin eru í fyrirrúmi. Þróun slíks kerfis tekur tíma og þá er gott að hafa í huga að góðir hlutir gerast hægt.

UM HÖFUNDINN

Fjóla María Lárusdóttir hefur starfað sem náms- og starfsráðgjafi hjá Fræðslumiðstöð atvinnulífsins frá árinu 2003 en vann m.a. áður hjá MFA og Mími-símenntun. Hún er með M.Sc. próf í náms- og starfsráðgjöf frá California State University á Long Beach og B.Ed próf frá Kennaraháskóla Íslands. Helstu verkefni hennar tengjast náms- og starfsráðgjöf í atvinnulífinu og mati á raunfærni.

ABSTRACT

Validation of competences has developed rapidly in Iceland for the past four years, and the standards here are now similar to those set by the neighbouring countries. Following is a summary of this development, the status today, and what conclusions can be drawn from the process. Validation of competences is an evaluation and an assessment of the real competences of an individual, regardless of how or where these competences were acquired. The Ministry of Education signed an agreement with the *Education and Training Service Centre (FA)* where FA takes on to develop a frame of validation of competences in co-operation with interested parties.